

وتەى نەمجارەمان

مندالە ئازیزەکانی کوردستان!
ئەم کاتەتان باش.
لە ۲۱ی رەشەمە (۲۱ی فێورییە)
ی ئەمسالدا ۲۲ سال بەسەر
ناوێرانی ئەو رۆژە بە
"رۆژی جیهانیی زمانی دایک"
لە لایەن ریکخراوی نەتەو
یەگرتوو وەکانەو تێپەر بوو.
ئێمە لە ژمارەکانی رابردووی
دنیای مندانان دا باسی چۆنیەتی
ناوێرانی ئەو رۆژەمان کرد.
بۆیە لەم ژمارەیه دا ئاماژە بەو
رووداوە ناکەینەو.

مندالە چاوەگەشەکان! لەگەڵ
ئەو هی که ۲۲ سال بەسەر ناو
نرانی ۲۱ی فێورییە بە رۆژی
جیهانیی زمانی دایکدا تێپەر
دەبیت، بەلام ئیستاش لە دنیا
مندالانیکی زۆر هەن که لە
خویندن و فێر بوون بە زمانی
دایک بێبەشن.

مندالانی کوردیش بەشیکن
لەو مندانانەهی که لە خویندن بە
زمانی کوردی بێبەشن و تەنیا لە
بەشیک لە کوردستان (باشووری
کوردستان) مندانانی بەشەکانی
دیکەهی کوردستان مافی ئەو هیان
پینادری بە زمانی کوردی بخوینن،

سەرەتاییترین مافەکانی مرۆڤە
که مندانانی کورد لەو مافەش
بێبەشن. ئێمە دلنیاين ئەو کارەهی
که گەرەکان لە باشووری
کوردستان کردیان لە ژێر
کاریگەریی مندالەکانیان دابوو
ئەوان گەرەکانیان هان داو
که بێر لە مندانانی پارچەکانی
دیکەهی کوردستان بکەنەو.
ئەگەر ئەو هەلمەتانه بەردەوام
بن بە دلنیايیهو ئەکامی باشی
دەبیت و دوور نیه لە داها
توویەکی نزیک دا لە پارچە
کانی دیکەهی کوردستانیش
مندانانی کورد بتوانن لە
قوتابخانە بە زمانی کوردی
دەرس بخوینن.

مندالە ئازیزەکان! ئێمە وەک
ستافی دنیای مندانان و پێر
ای پیرۆزبایی رۆژی جیهانیی
زمانی دایک، ئاواتە خوازین
که مندانانی جیهان بەگشتی
و مندانانی کوردستان بە
تایبەتی لەو زیاتر لە فێر
بوونی زمانی دایک بێبەش
نەبن.

مندانانی کورد ناچارن بە
زمانەکان عەرەبی، فارسی
و تورکی دەرس بخوینن.
ئەو زمانانەش زمانیک
نین که دایکیان فێری
کردوون و لە ناو بنەمالە
و گەرەکان و گوند و شار
دا قسەهی پێدەکەن.

مندالە ئازیزەکان! لە باشووری
کوردستان که بەشیک ئازاد
بوویە و لە ژێر دەستەلاتی
داگیرکەرەکان دا نیه
مندانانی کورد لە قوتابخانە
کان بە زمانی کوردی دەرس
دەخوینن. لەو بەشە لە
کوردستان دا سالی رابردو
و کۆمەلێک لە رۆشنیران
و خەمخۆرانی گەلی کورد
که مپەینیکیان بوو خویندن
بە زمانی کوردی لە پارچە
کانی دیکەهی کوردستان
و هەری خست، که بەخۆشیە
و لە گەڵ پێشوازییەکی گەرمی
کوردانی سەراسەری دنیا
بەرەو رۆبوو، رۆلەکانی
گەلی کورد بە یەک دەنگ
داویان لە دەسەلاتدارانی
ئێران و تورکیە و سوریه
کرد که دەبێ لە قوتابخانە
کانی کوردستان دا مندانانی
کورد بە زمانی کوردی دەرس
بخوینن. چونکه خویندن
بە زمانی دایکە

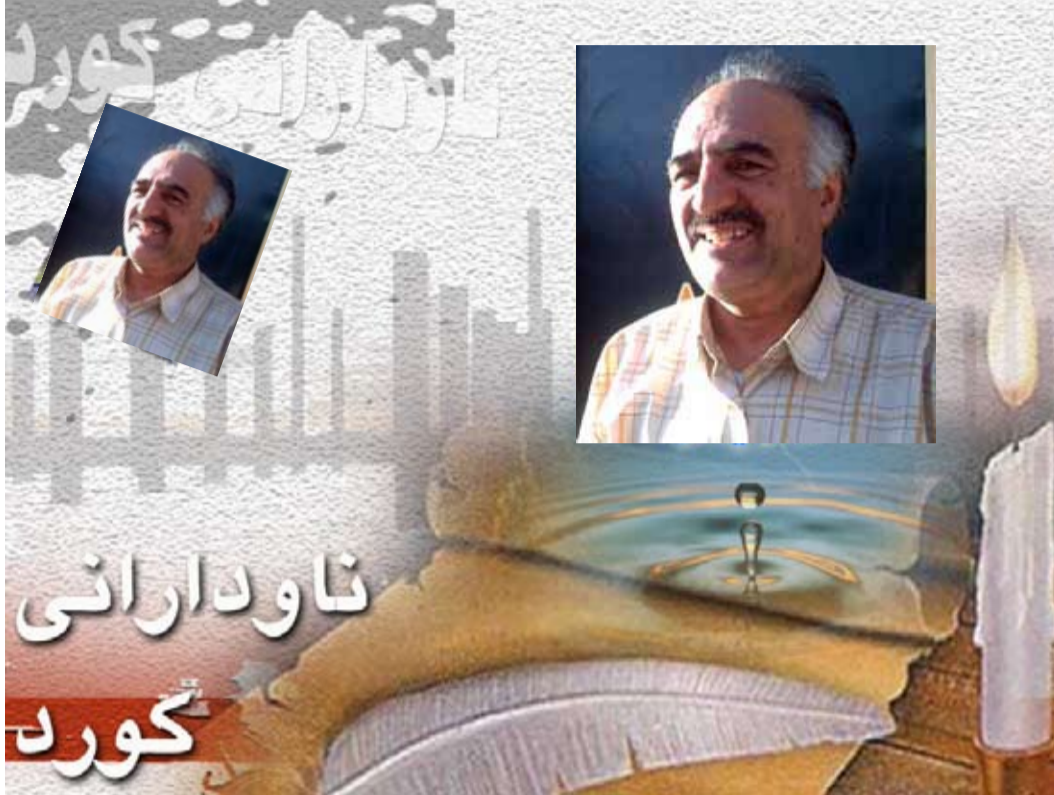
خزمه‌تی زیاتر به گه‌لی کورد به‌گشتی و مندالانی کورد به‌تایبه‌تی بکات. ئەو‌ه‌ش چەند نموونه‌یه‌ک له شیعره‌کانی فهیمی:

بابەم سیگار ئەکیشی
 هەمیشە دیانی ئیشی
 دیانی رەش هەنگە‌پراو
 رەنگ بە‌روویۆ نە‌ماو
 شەو تا بە‌یان ئە‌قۆزی
 ناهێلی بنووین تۆزی
 دايم هەناسە‌ی سوارە
 ئە ژینی خۆی بیزارە
 سیگار هیزی چنیو
 پووئی ئە دەس بریو
 بۆنی دەمی ناخۆشە
 مە دڵم بۆی پەرۆشە
 خۆزگە تەرکی کردایە
 سیگاری ئە‌کیشایە

مندالە‌کان! ئەم ولاتە شیرینە
 ئەم باخ و بیستانە جوان و رەنگینە
 ئەم گۆنزارو دارستان و پێ‌دەشته
 ئەم دیمە‌نە که دیمە‌نی بە‌هەشته
 دارو بە‌رد و ناو و خاک و گۆنزاری
 دەشت و شاخ و کانی و دەریا و رووباری
 بست بە‌ بستی خاکی ئەم نیشتمانە
 هەمووی ماڵ و جیگە‌ی ژینی خۆمانە
 رامە‌و‌ه‌ستن وەرن زۆر بە‌چالاکی
 ناو‌ه‌دان کەین ئەم ولاتە سەرپاکی
 بیپاریزین داری گە‌شی نازادی
 با هەر بژین بە‌سەر‌به‌ستی و بە شادی

سەرچاوه:

ئینترنێت و گوڤاری نووسەری کورد

عەبدوڵرەحمان فهیمی

و قافیە و ئاهەنگی هەیه بۆیه بەر دلی مندالان دە‌که‌وئ و ئامادە‌یان دە‌کات بۆ فی‌ربوونی زۆریک له بابە‌ته‌کان. فهیمی بۆ ئە‌ده‌بیات و زمانی کوردی زۆر بە‌پەرۆشە و له‌و باره‌یه‌شه‌وه ده‌لی: «پاراستنی فه‌ره‌نگ و زمانی ره‌سه‌نی کوردی ئە‌رکی سه‌ر شانی هە‌موو کوردی‌کی د‌لسۆز و نیشتمان‌پەر‌و‌ه‌ره. هیوادارم ئە‌م ئە‌مانه‌ته به‌ باشی بی‌پاریزن و به‌ به‌ره‌کانی پاش خۆتانی بسپیرن» فهیمی تا ئیستا ئە‌و کتیب و نامیلکانه‌ی به‌چاپ گه‌یان‌دوون و کتیب‌خانه‌ی کوردی پێ‌ ده‌وله‌م‌ه‌ند کردوون:

- ۱- شادی بۆ مندالان
- ۲- ئاشتی بۆ مندالان
- ۳- دنیای بی‌گه‌رد بۆ مندالان
- ۴- سیبە‌ری خە‌یال
- ۵- به‌یبوون
- ۶- ته‌قیله
- ۷- سه‌فه‌ریک بۆ هە‌ولێر شاری قه‌لاو مناره
- ۸- گردن‌بند آبی - وه‌رگێرانی ملوانکه‌ی شین له‌ کوردیه‌وه بۆ فارسی هیوادارین که مامۆستا و شاعیری کورد عە‌بدو‌رە‌حمانی فهیمی ته‌مه‌ن درێژ بی‌ت بۆ ئە‌وه‌ی بتوانی

زۆرن له‌و شاعیر و نوسەر و هونەر‌مە‌ندانە‌ی که هە‌رده‌م له‌ بی‌ری مندالانی گه‌له‌که‌یان دان و به‌شیکی زۆر له‌ کاتی خۆیان و کارو به‌ره‌مه‌کانیان تایبه‌ت ده‌که‌ن به‌ مندالان، بۆ ئە‌وه‌ی مندالانی ولات به‌ شیوه‌یه‌کی جوان و گونجاو پەر‌و‌ه‌رده‌ بکه‌ن تا‌کو‌و له‌ دا‌هاتوو دا ببن به‌ رۆ‌له‌یه‌کی وه‌فاداری گه‌ل و نیشتمان. عە‌بدو‌رە‌حمان فهیمی (دەر‌و‌یش) یه‌کیکه‌ له‌و شاعیرانه‌ که به‌شیکی زۆری له‌ به‌ره‌مه‌کانی خۆیان بۆ مندالانی کوردستان ته‌رخان کردوه. فهیمی له‌ سالی ۱۳۴۴ی هه‌تاوی له‌ شاری سه‌قزی رۆژ‌ه‌لاتی کوردستان له‌ دایک بووه، خویندنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و زانکۆی له‌ شاره‌کانی بانه و سه‌قز و سه‌نه ته‌واو کردوه و پاشان وه‌ک مامۆستا له‌ قوتابخانه‌ دامه‌زراوه و ئیستا وه‌ک مامۆستایه‌ک کاری پەر‌و‌ه‌رده‌و فی‌رکردنی مندالانی کوردی گرتۆته‌ ده‌ست و به‌شی زۆری ژیا‌نی ئە‌ده‌بیاتی بۆ ئە‌و بو‌اره‌ ته‌رخان کردوه. فهیمی له‌سه‌ر ئە‌و باوه‌ر‌یه‌ که شیعر وە‌زن

قسهی خوش بۆ پیکهین

مامۆستایه کی ریزمانی مامۆستایه ک به قوتابیه کانی دهلی: مامۆستایه کی بیرکاری کوردی دهرس بۆ قوتابیه کانی بنووسن ترۆزی، ته ماته، خه یار..... بانگی قوتابیه کی ده کاو ده لی شه رح ده کات، ده لی: ئە گهر دوا یی سه یر ئە کا هه موو قوتابیه کان بلیم زووناشیرن بووم وایان نووسیوه ته نها یه ک قوتابی فه رمانی رابردوه، ئە ی ئە گهر نه بی که ته نها یه ک وشه ی نووسیوه. بلیم ئیستا زۆر جوانم فرمانی مامۆستا ده لی ئە وه چیه کورم بۆ چیه؟؟ ته نها یه ک وه شه ت نووسیوه؟؟ قوتابیه کان: ده لین درۆیه کی قوتابیه که ده لی: مامۆستا پیویستی زله. نه ده کرد ئە وه هه موو شته بنووسم بۆیه یه کسه ر نووسیم زه لاته.

قه له مه سپیه که

هه موو قه له م
ر ه نگی یه کان
خه ریکی وینه
کیشانه وه بوون.....
بیجگه له قه له مه
سپیه که.
هه موو پییان
ده گوت: «تۆ به
که لکی هه یچ نایه ی».

شه ویکیان که تاریک بووو هه یچ یه ک له قه له مه ره نگی یه کان له ناو ره شی لاپه ره که دا دیار نه بوون..... قه له مه سپیه که تا به یانی وینه ی کیشایه وه. مانگی کیشایه وه، ئە ستیره ی کیشایه وه، ئە وه نده ی ئە ستیره کیشایه وه که به ته واوی بچووک بووه. به یانی له ناو به سته ی قه له م ره نگیه کان دا هه یچ قه له میک نه ی توانی جیگه ی به تالی قه له مه سپیه که پر بکاته وه.

ن. هانا وریا

ئهو «بزنه» به دلی خوتان رنگ بکهن به لام ناوا نا

شووشه

من شووشه، له ژيانی روژانهی ئیوهی مروّف دا زور به که لکم، هر به دهستی توی مروّف دروست کراوم، بو هر شتیکی پیوستیت پیتم بیت به کارم دینی.

من به هوی په نجره ری ژوره کانتان رووناکي ده دم به شوینی ژيانتان و له سه رماو توز و خوّل ده تان پاريزم و به کار ديم بو ماشين و قه تار و فروکه نه و میزه ی ته له فزیونتان له سر داناوه و هره ها خودی ته له فزیونه که ش که زور به ی کاتی خو تانی پییه وه به سر ده بن به شتیکی له من پیک هاتوه.

بو خوارنه وه کانی وه ک چا، ناوو قاوه له من که لک و هر ده گرن و نه گهر

نه خوش ده که ون، نه و شه ربه ته ی که دوکتور بو چاک بوونه وه تان دهینووسی له نیو من دایه. نه و خواردنه وان ه ش به تاییه تی که له وهرزی هاوین دا دهرونتانی پی فینک ده که نه وه وه ک ساردی و ناومیوه منم که به پاک و خاوینی بو تانی راده گرم.

هره روا بو سهدان و هه زاران که ره سه ی سر زهوی و ناسمان و ده ری

و پزشکی و جو ره ها ته کنولوژیی نه و جیهانه

گه وره کانیش نه وه یه که پاش که لک لیوه رگرتنم له کیسه نایلون یا سه تلی زبلم باوین بو نه وه ی ژینگه تان لی پیس نه که م.

خوزگه شم نه وه یه که نه و کارخانه و کو مپانیانه ی که دروستکری من، بانگه شه ی گه رانه وه م بو شوینی توانه وه و دو باره که لک و هر گرتنیان کرد با و پیوستی به و ری نوینی و نویسنانه نه کرد با. دواين وشه م نه وه یه که به قسه م بکه ن زهره ر ناکه ن. من شووشه م.

ن: رحمان مه محمودی

به کار ده بریم و سوو دم هه یه. سه ره رای نه و هه مو سوو ده ی که بو ئیوه م هه یه زور جاریش زیانم بو تان هه یه که نه وه ش هه له و خه تای من نییه، هی ئیوه یه! ئیوه ی مروّف به تاییه تی مندا لان و میر مندا لان و جاری و اهه یه گه وره کانیش پاش که لک لیوه رگرتنم ده مکه ن به نیشانه و به رد م تی ده گرن و ده مشکینن، نه و کات منیش تووره ده بم و ده ست و قاچتان بریندار ده که م، به هوی نه وه ی که تیکه لاوی خاک و گل ده بم و له ناو خاکیش دا میکرو ب و باکتریایه کی زور هه یه به تاییه تی (کوزان) برینه کانم زور پیس و به نازارن. جا که و ابو و مندا له نازیزه کان! و هر ن با به یه که وه بسازیین نه ئیوه من بشکینن و فریم دن، نه منیش ئیوه زامدار ده که م. تیبینیم بو

دهستی که ده گری ده ستمان

هاوهه نگاهه بو لاقمان

به بی سوژه و بی گیانه

هاوالی مندا لانه

نه م مندا له چاوگه شان ه وه لامی دروستی مه ته له کانی ژماره ی ۱۰۴ ی "دنیای مندا لان" یان بو نار دوین، که له لایه ن ناوه ندی مندا لپاریزیه وه خه لات ده کری ن. هومام محه ممه دی، نه مام عه بدوللاهی.

مه تمل

گیاندارئ به رهنگ و بو

دیاری نازیزه بو تو

مزگینی هینی نه وروژ

نال و والایه و پیروژ

نه فری بی په رو باله

شت نیه به تاله

به بی رهنگه و بی نیشان

نه روا ته ده ر له ناسمان

مندالەکان نەورۆز هات

دەبوو. ئەو ئیوارەیه ئازاد بوو. گەنجەکانیش شەوێ بەسەربانان دەکەوتن و لە کلاورۆژنەهێ مالاڵانەوه پشیتیندیان شۆردەکردەوه نیو مالمی کابرا و دەنگی خۆیان دەگۆری و دەیانگوت: (هەتەرێ و مەتەرێ، بەشی من باوینە بن چەپەرێ)، جا ئیتر خاوەن مال خۆی و خۆدای خۆی، شتیکی وەک دیاری بۆ لە پشیتیندەکان دەپێچان.

و لەلای زۆر خۆش بوو. وەرن با ئیمەش بە دابی ئیستا ریز لە نەورۆز بگرین. نەورۆز روژی نوێبوونەوهی سرووشت و ژیاڵە. نەورۆز یان نوێ روژ، کۆنترین جیژنی کوردانە. بابم دەلی بە هەزاران پادشا و خەلیفە و شتی و، کە رقیان لە کورد بوو، ویستیان ئەو جیژنەمان لێ حەرام بکەن و وامان لێ بکەن وازی لێ بینین بەلام مندالەکان! ئەگەر واز لەو جیژنە بینن وازتان لەخۆتان هیناوه...

ن: رەسوول سولتانی

ئێوه نازانن چیبە. حەلاوه مەلاوه زیاتر لە گوندەکاندا هەبوو. لە ئاخیرین ئیوارەهێ سالدا، مندالان بە مالان وەردەبوون. دەچووین لە دەرگامان دەدا. دەمانگوت: حەلاوه مەلاوه، کورتان ببی بە زاوا، بەشی من لەو مالەدا ماوه.

ئیتەر خاوەن مال پارە یان هیلکە یان نوقلی دەداینی. مال بە مال دەگەرین و هیچ عەیب نەبوو. هەر ئەو ئیوارەهێ بۆت هەبوو بگەریت. ئیتەر روژانی دیکە زۆر عەیب

ئەوه بەرهو نەورۆز دەچین. ئێوه دەزانن نەورۆز جیژنیکی تەواو کوردانەهێ. دایەگەرەم دەلی، لە سەردەمی ئیمەدا نەورۆز زۆر زۆر لە ئیستا خۆشتر بوو. نەنکم دەلی: ئەوکات ئەگەرچی ماشینمان نەبوو پێی بچین بۆ سەفەر، نەک هەر ئیمە هیچ کەس سەیارەهێ نەبوو. خەلک دلیان زۆر خۆش بوو. کەس بیری لەوه نەدەکردەوه بۆچی بالەخانە و قەیسەری و سەیارەهێ تازە مۆدیلی نییە. دەلی: ئیمە ئەوکات ئیوارەهێ نەورۆزی دەهاتین هیلکەمان سوور دەکرد. هیلکەهێ مریشکمان دەهینا، پەلکە پیاز و توێکلە گویزیشمان دەهینا لە ئامان دەکردن و دەمانکولاندن. دواي چارهگیك هیلکەکان هەموو سوور دەبوون. هیلکەهێ سوور دیاری نەورۆزمان بوو. ئەو کات ئاخیر ئیوارەهێ سال دەچووین بۆ حەلاوه مەلاوه. حەلاوه مەلاوه

جیاوازییەکانی ئەو دوو وێنەهێ جیینتەوه

چیرۆکی هانس و گرتل

له ساله‌کانی زۆر پێش ئیستا له نزیك لیڤه‌واریکی گه‌وره دارتاشیکی فه‌قیر له گه‌ل هاوسه‌رو دوو مندالی به ناوه‌کانی هانس گرتل ژیانیان به سه‌ر ده‌برد. هاوسه‌ری ئه‌و پیاوه زردایکی دوو منداله‌که‌ی بوو و له گه‌ل ئه‌وان زۆر خراپ بوو. ئه‌و ساله وشکه‌ سالی رووی له‌و ناوچه‌یه کردو ئیدی هیچیان نه‌بوو بۆ خواردن، روژیک دواي روژئاوا بوون ژنه به‌ میرده‌که‌ی گوت: ئیمه له برسان ده‌مرین و هیچ ریگایه‌کمان نییه‌ بێجگه له‌وه‌ی که ئه‌و دوو منداله له نێو ئه‌و لیڤه‌واره فری به‌ده‌ین. پیاوه به‌ چاوی گریان‌ه‌وه گوتی: نه‌خیر ئه‌ من ناتوانم ئه‌و کاره بکه‌م. به‌لام هاوسه‌ره‌که‌ی هه‌ر پێداگری کرد. منداله‌کان ئه‌وه‌نده‌یان برسی بوو که ئه‌و شه‌وه نه‌یان‌توانی‌بوو بخه‌ون و هه‌موو قسه‌کانیان گوتی لێ ببوو. گرتل له ترسان ده‌گریا به‌لام هانس گوتی: هیس ئه‌ من بیروکه‌یه‌کم هه‌یه، دواي هه‌لات بۆ ده‌ره‌وه‌و گیرفانی پر کرد له به‌ردی سپی بچووک، بچووک. به‌یانی روژی دواي زردایکی منداله‌کان هاته دیوی منداله‌کان و به‌ ده‌نگی به‌رز هاواری کرد، هه‌ستن ته‌مه‌له‌کان ده‌بی بچین بۆ لیڤه‌وار بۆ کو کردنه‌وه‌ی چیلکه. ئه‌و له‌تیک نانی دا به‌ هه‌ر یه‌ک له کچه‌کان و رویشتن بۆ لیڤه‌وار، هه‌ر چه‌ند هه‌نگاو که ده‌رویشتن هانس راده‌وه‌ستاو چاوی له‌ ماله‌که‌یان ده‌کرد، و یه‌ک به‌ردی له‌ گیرفانی به‌رده‌دایه‌وه، بابی پرسی: ئه‌وه خه‌ریکی چیت؟ هانس وه‌لامی دایه‌وه خه‌ریکم چاوه‌ له‌ پشیله‌ سپیه‌که‌م ده‌که‌م، که له‌ به‌ر هه‌یوان دانیشتوو وادیاره‌ خواحافیزی له‌ ئیمه‌ ده‌کات. ئه‌وان کاتیک گه‌یشتنه‌ نێوه‌راستی لیڤه‌واره‌که‌ زردایکی کچه‌کان پێی گوتن ئیوه‌ که‌میک پشوو به‌دن. من له‌ گه‌ل بابتان که‌میک دیکه‌ دوورتر

ده‌روین بۆ کو کردنه‌وه‌ی چیلکه، هانس و گرتل نانه‌کانیان خوارد و نووستن.

کچه‌کان کاتیک له‌ خه‌و هه‌ستان شه‌و داها‌توو. گرتل گریاو هانس دل‌داری دایه‌وه و گوتی راده‌سته هه‌تا مانگ هه‌ل بیت. ئه‌و کات ئیمه ریگای ماله‌وه ده‌دوژینه‌وه. کاتیک مانگ له‌ ئاسمان ده‌رکه‌وت کچه‌کان به‌ دواي ئه‌و به‌ردانه‌ی که فرییان دابوون و وه‌ک زیڤ ده‌دره‌وشانه‌وه به‌ره‌و ماله‌ گه‌رانه‌وه. کاتیک زردایکی کچه‌کان ئه‌وانی دیت سه‌ری سوپما، به‌لام دواي بیرو کرده‌وه که ئه‌و به‌ردانه‌ی فرییان ده‌دان ئه‌وه فیلیک بووه.

شه‌و دواي ئه‌وه‌ی هانس و گرتل بخه‌ون، زردایک ده‌رگا‌کانی داخست

باوکتان بۆ کو کردنه‌وه‌ی چیلکه ده‌بی که‌میک دوورتر برۆین. کاتیک ئیواره‌ داها‌ت هانس به‌ خو‌شکه‌ بچووکه‌که‌ی گوت: راده‌سته تا‌کو مانگ ده‌رکه‌ویت ئه‌و کات به‌ ئاسانی ریگای ماله‌ ده‌دوژینه‌وه. به‌لام بالنده‌کان هه‌موو له‌تکه نانه‌کانیان خواردبوو، گرتل گوتی: ئیمه ناتوانین بگه‌رینه‌وه بۆ ماله، ئیمه هه‌ر لیڤه ده‌مرین. هانس وه‌لامی دایه‌وه: گرتل گیان نیگه‌ران مه‌به! من ئاگام له‌ تویه.

کچه‌کان له‌ نێو لیڤه‌واردا زۆر گه‌ران پاشان له‌ بن داریک خه‌ویان لێ که‌وت.

روژی دواي کچه‌کان به‌ جریوه، جریوی بالنده‌کان له‌ خه‌و هه‌ستان، بۆنیکي خو‌شیان هه‌ست پێ کرد.

ئه‌وان به‌ دواي بۆنه‌که‌دا رویشتن و گه‌یشتنه‌ خانویه‌کی بچووک، هانس هاواری کرد ئه‌های گرتل ئه‌و خانوو به‌ شیرینی ساز کراوه، بانه‌که‌ی له‌ کیک و ده‌رگا‌که‌ی له‌ نو‌قل درووست کراوه. گرتل گوتی من ده‌مه‌وی لایه‌کی ئه‌و ده‌رگایه‌ بخۆم و به‌ یه‌که‌وه ده‌ستیان کرد به‌ خواردنی

بۆ ئه‌وه‌ی کچه‌کان نه‌توانن برۆن بۆ ده‌ره‌وه. سه‌به‌ی به‌یانی دووباره ژنه‌که منداله‌کانی له‌ خه‌و هه‌ستاندو، که‌میکي نان دانی و به‌ره‌و لیڤه‌وار وه‌ریکه‌وتن. هانس به‌ دریژیایی ریگا وردکه نانی داده‌خست، به‌ نێو لیڤه‌واردا زۆر رویشتن ته‌نانه‌ت چوونه‌ جیگایه‌ک که قه‌ت نه‌یان‌دیوو.

ژنه گوتی: ئیوه به‌سه‌ینه‌وه من

پشتی قازه که بوون و له چومه که په رینه وه. هانسل و گرتل دهستی یه کتریان گرت و خوشحال بوون له وهی که له و لیره واره تاریکه

کووره ناگره گهرم بووه هه تانانی پی دروست بکهین؟ جادو و گهر دهیبه ویست ده رگای کوره که پیوه بداو گرتل بکات به که باب.

کچه کان به ترسه وه چاویان له پشته وه کردو دیتیان پیریژنیک به دوو چاوی سووره وه له پشت نه وان راوه ستاوه: هه... هه... هه... هه... نیوه نه و بونه خوشه تان ههست پی کرده؟ من هه دووکتان دهخوم: چونکه ماله که هی منتان خواردوه.

دوایی هانسل له قهفه سیک هاویشت و به گرتلی گوت: نه گهر چی چاوه سووره کانی من باش نابین، به لام بونی که سانیک که دینه نریک ماله که هی من ههست پی ده که م. جادو و گهر به گرتلی گوت: من له پیشدا براهت دهخوم که واته ده بی خواردنی باشی پی بدهی تا قهله و بیت.

گرتلی دامو ناچار بوو هه موو نه و کارانه ی پیریژن پی ده گوت وه ک: ناو هینان، خاوین کردنی مال و دروست کردنی خواردن جی به جی بکات.

نه و هه موو روژیک خواردنی بو هانسل ده بردو دلخوشی یه کتریان ده دایه وه به یه کتریان ده گوت: هه موو کاریک باش ده بیت. هه تمه ن باوکمان به دوامان دادیت دوای چه ند هه وتوویه ک پیریژن چووه لای قهفه سو و گوتی: هانسل تو هه تمه ن قهله و به تام بوویه! دهستت بده من به لام هانسل یه ک له تکه نیسقانی دایه دهست جادو و گهر.

نه و که چاوه کانی باش نهیده دیت بیری کرده وه که هانسل هیشتا قهله و نه بووه و گوتی وا باشه گرتل بخوم. نه و به گرتلی گوت بزانه نه و

نه جاتیان بووه، دهستیان کرد به گورانی گوتن. باوکی منداله کان که به دوای نه وان دا ده گه را گوئی له گورانی منداله کان بوو، نه و له و کاته وه که منداله کانی له لیره وار به جیهیشتبوو زور نارحعت بوو ته نانه ت بو یه ک ساتیش نارامی نه گرتبوو بو یه کاتیک چاوی به منداله کان کهوت زور خوشحال بوو. پاشان که میک له و زیر و زیوهی که منداله کان له مالی پیریژن را هینا بوویان فروشت و هیچ کات برسیان نه بووه و هه همیشه به خوشی و شادی ژیانان تیپه ر ده کرد.

و: محه مه دی نیسماعیل زاده

به لام گرتل گوتی نه من ناتوانم نه و کاره بکه م جادو و گهر قیژاندی: هه ی کچی بیغیره ت نه من نه و کاره ده که م به لام گرتل پیریژنی بو نیو کووره که پال پیوه ناو درگای لی پیوه دا.

هانسل و گرتل باخه له کانیان پر کرد له زیرو زیو که له مالی جادو و گهر دا بوو به یه کتریان گوت له وانیه دوستانی جادو و گهر بین. نه وان هه ولیان دا ریگای چوونه ده ره وه له لیره وار ببینه وه. دوای چه ند کاتژمیر که له لیره وار چوونه ده ره وه گه یشتنه چومیکی گه وره و نه یانتوانی بیه رنه وه له نا کاو قازیکی گه وره ی سپی پهیدا بوو به کچه کانی گوت: وهرن سواری پشتی من بین و نه من ده تان به مه نه و به ری ناوه که هه ردووک سواری

نایا ده زانن ؟

نایا ده زانن،

که " فریدیک گولاند هاپکینز " فیتامینی دوزییه وه ؟

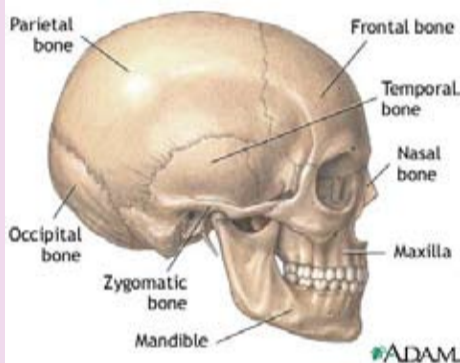
نایا ده زانن،

که بریتانیا یه که م ولات بوو که پوولی چاپ کرد؟

نایا ده زانن،

که له کوندا خوئی ئه وهنده به نرخ بووه
که گرامیک خوئی ده گورایه وه به گرامیک زیتر؟

نایا ده زانن،

که روخسار له (۳۲) ئیسک پیکهاتووه؟

نایا ده زانن،

که " لویی پاستور " میکروبی دوزییه وه؟

نایا دازانن،

که گه وره ترین بومه له رزه له (۱۰۰) سالی رابردوودا له ولاتی
شیلی روویدا؟

ئا: بیژان مه عرووفی

راوه چۆله كه

یه کیك له رۆژه ساردهكانی زستانی ۱۳۶۳ هاتاوی بوو من و بنه ماله کهم که به هوی رژیمی کونه پهرهستی کوماری ئیسلامیهوه ئاواره ی گوندهکانی کوردستان ببووین. هەر بۆیه ئه و زستانه سارده له گوندیکی جوان به ناوی نیروان له بناری سوورکیوی بانه جیگیر بووین. من و خۆشکه کانم چونکه خه لکی گونده که نه بووین هیچ کارو سهر گهرمییه کمان نه بوو. جا بۆیه زۆربه ی کاتی خۆمان له پشت په نجه ره و به تماشای کردنی سروشت به سهر ده برد. مندا له جوانه کان ده زانن سروشتی کوردستان ئه وهنده جوان سهرنج راکیشه که ههرگیز لئی بیزار نابیت، به تایبته ئه و کاته ی که به فر کلوو کلوو دیته خوار و زهوی سپی پۆش ده کات. ئه و رۆژه به فریکی زۆر باریبوو، چۆله که کان پۆل پۆل له سهر سوپانه کان نیشته بوون. مندا له کان: ده زانن ئه و چۆله کانه بۆ ئاوا به کۆمه ل له سهر گوپسوانه ی بانه کان هه ل ده نیشن؟ له بهر ئه وه ی هه م برسایانه و هه م سه رماشیانه. ههر وه ک له سه ره تادا باسم کرد ئیمه هیچ سه ره گهرمییه کمان نه بوو، باوکیشمان به هوی کاری پیروزی پیشمه رگایه تییه وه زۆر کهم ده هاته وه مال، ئه و رۆژه دایکیشم چوو بوو بۆ ئه حوالپرسی نه خۆشیتی گونده که. ههر من و خۆشکه کانم به ته نیا له مال بووین، ههر بۆیه زۆر وه ره ز ببووین. له و کاته دا شتی که به میشکم دا هات، ئه ویش داو دانانه وه بوو بۆ ئه و چۆله کانه ی له سهر گوپسوانه که مان هه ل نیشته بوون. یه کسه ر له جیگا کهم هه ستم

و بانگی خۆشکه کهم کرد که ۲ سال له خۆم بچکۆله تر بوو پیکه وه چووین بۆ دالانه که، پیشتر له گه وره کانم دیتبوو که چون داویان دا دهنای بۆ چۆله که کان. ههر بۆیه ئه و که ره ستانه ی که بۆ ئه م مه به سته پیوستم بوون به هاوکاری خۆشکه کهم هینامن ده ستم کرد به دانانی داوه که. له پیسدا داریکی نیو میتریمان له سهر به فره که چه قاند و ته شتی جل شوشتنیکم کرد به سهر داره که دا و په تیکم هینا سه ری کهم له داره که گری داو ئه و جار مشتیک گهنم پرژاند به ده وره به ری ته شته که و سه ره که ی دیکه ی په ته کهم له گه ل خۆم برده ژوور و له پشتی ده رگا که وه خۆمان مات دا. دوا ی که می که چۆله که کان هاتن بۆ دان

پنی وتین که زوو چۆله که که ئازاد بکهین. منیش به قسه ی دایکم کردو له په نجه ره که وه هه لم فراند هه ره وه، به لام چون هه لفراندنیک! کۆمه لیک دار چنار له پیش ماله که مان بوو یه ک سه ر چوو به ویوه نیشته وه. به لام قه ت هه لنه فریه وه چون په ته که ی لاقی له له قی داره که هالا و نه ی توانی خوی رزگار بکات، بۆیه ئه و چۆله که به سته زمانه به داره که وه ره قبۆوه. ئه و زستانه من ههر کات ده چومه پشت په نجه ره که چاوم به و دیمه نه ده که وت که چۆله که که سه ره و خوار به و داره وه هه لواسرابوو. مندا له چاو گه شه کان! من به و بۆنه وه قه ت خۆم نابه خشم، چونکه ئه گه ر من ئه و چۆله که یه م نه گرتایه یان ئه گه ر له کاتی ئازاد کردنی دا

خواردن، منیش سه ری په ته کهم راکیشه و ته شته که که وت به سه ر چۆله که کاندای. ئه وانه ی له ده ورو به ری ته شته که بوون هه لفرین و ئه وانه ش وا له ژیر ته شته که بوون به داومانه وه بوون، له وانیش له کاتی لابرندی ته شته که دا توانیم تانیا یه ک دانه یان بگرم و ئه وانی دیکه له ده ستم هه لفرین. خۆزگه ههر ئه و کات ئه و دانه یه ش له ده ستم هه لفریبایه! دوا ی گرتنی چۆله که به سته زمانه که له گه ل خۆشکه کهم په تی که مان له لاقی هالاند و ده ستمان کرد به یاری کردن پیی. زۆری پی نه چوو دایکم ها ته وه و ئه و دیمه نه ی که دیت لی مان زۆر توورپه بوو،

په ته که ی لاقیم بکردبایه ته وه ئه و تووشی ئه و به لایه نه ده بوو. ئه و چه ندین سال به سه ر ئه و کاته دا تیپه ر ده بیته به لام ئه و دیمه نه وه ک خوی ههر له بهر چاوم ماوه و له بیرو میشکم دهر ناچیت. ههر بۆیه له و کاته به دوا وه هه تا ئیستاش هه ول م دا وه دان و شتی خواردن بۆ چۆله که کان دابنیم، به لام نه به مه به سته ی داو به لکوو به مه به سته ی دان پیدانیان. مندا له ئازیزه کان! داوا له ئیوه ش ده کهم که ههرگیز ئه و هه له یه ی من دووپات نه که نه وه.

ن: ره وه ند

باخچه‌ی زاروکان

شه و له کاتی شیو خواردندا بابی ساکار سهیری ته له فزیونی دهکرد، سهرنجی دابووه به شی هه واله کان، بیژهر گوتی: «ئه مرق به هوی ته قینه وه یه کی به هیز چهند گه رهک له به غدا کاول بوون، له ئه فغانستانیش فیترگه یه کی زاروکان به پال باخیکه وه به سه ریه کدا ویران بوو...»

ساکار به په له خواردنه که ی به چی هیشته و خوی گه یانده بهر درگای مالیان! وهختیک دایک و بابی به شوینیدا

له باخچه‌ی ساوایان فیتر بیوو، وینه‌ی زور جوانیشی ده کیشایه وه، دهفته ریکی جوانی پر کردبوو له وینه‌ی مامز و فیل و دار هه نار و په پوله و بووکه شووشه...

ئه سرین دهیگوت: «منیش هه زم له ژهنینی موسیقایه.» بابی له ژهنینی که ماندا ماموستایه کی دهست رهنگینه.

نزیک نیوه‌رقو بیریان کرده وه چهند ته پوله که کتویک و له دهوری باخه که یان چی بکه ن، به مه بهسته دوو سی کوما خولیان قوت کرده وه، هه له و کاته دا که دهستیان له خوله که دا بوو، پیره میردیک به لایاندا هات و گوتی: «مندالینه بهم گه رمایه بو دهست له و خوله وهر دهه ن؟ خوتان پیس مه که ن!» ساکار وهک ئه وه ی له میژ

ئه سرین و ساکار ماله کانیان وه کوو ئاوینه روو به پرووی یه کدین! هیشته نه چوونه ته قوتابخانه، به لام به یه که وه ده چنه باخچه‌ی ساوایان.

هه وته مین روژ هه یینی بوو، ئه سرین چوو به شوین ساکاردا، گوتی: «وه ره به یه که وه یاری بکه ین.»

ساکار له ولامدا گوتی: «منیش هه زم له یارییه، دیم به یه که وه یاری ده که ین.»

ئه و دوو کیژوله جوانه هه ر له بهر درگای خویان به په لک و چلی ریحانه و گه سکه شاری باخچه یه کی گچکۆکه یان ساز کرد! به خیز و خول حه ساریان به ده وردا کیشا، درگایان بو هیشته وه، ده ورو بهری خویان ئاو پرژین کرد و ئاو یان کرده بن ریحانه و گه سکه کانه وه. باخچه که یان هه ر چنده چکوله بوو، به لام له پیش چاوی ئه وان زور له باخی پاشا جوانتر بوو! باخیان رازانده وه و به ده وریدا ملیان نا له سه ما کردن و گورانی گوتن:

باخی به ریحانه و گول

ئاوی بو دینین به گیان و به دل

باخی بهر مالان له دوور دیاره

داریکی سیوه و یه کی هه ناره

پره له ژاله باخه که ی بهر دی

کاکم میوانه یا خوا به خیر بی

کاکم میوانه به خیر بیته وه

له ژیر داری توو به سه سیته وه

خوی باوه سین کا به ریحانه و گول

تیر بکا سهیری په پوله ی سه ر چل

ئه گه ر چی ساکار وردیله و بی دار و بار بوو، به لام وریا و زیت و زور زان بوو، ئه و شیعر و هه لبه ستانه ی

رایان کرد، هه ر دوو کیژوله به لای باخچه که یانده وه راوه ستا بوون!

ن: سه لاه نیساری

بی خوی بو ولامدانه وه ی مامه پیره ئاماده کردبی، گوتی: «خول بو پیسه؟ ئه وه نییه بابم ده لی، ئیمه هه موومان له گل و خول دروست کراوین!»

پیره میرد به دم ریگاو ه گوتی: «چهند قسه زل و زیت و زور زانه.»

ولآتەكەمان بناسین

«كەنگاوەر»

هەلکەوتوون، ھەرودھا بوونی دوو

ئاسەوارانەى كە لە "گەودین تەپە"ى شارى كەنگاوەر دۆزراونەتەووە دەگەریتەووە بۆ ۶۰۰۰ سال پيش زايين.

ئيزيدور خاراكسى جوغرافيزانى يونانى سالى ۳۷ ى زايینی لە كەنگاوەر تى دەپەریت و ئەم ناوچەيە بە "كەنگوبار" ناو دەبات، ياقووت

كەنگاوەر يەكێك لە شارستانەكانى پاريزگای كرماشانى سەر بە رۆژھەلاتى كوردستانە. كە دەكەوتتە ۸۷ كيلوميتري باكوورى رۆژھەلاتى شارى كرماشان. ئەم شارستانە لە بارى ھەلکەوتەى جوغرافيايى يەوہ لە باكوورەوہ لە گەل شارستانى "ئەسەد ئاباد" و لە باشوورەوہ لە گەل شارستانى "نەھاوہند" و لە رۆژھەلاتەوہ لە گەل شارستانى "تويسركان" و لە رۆژئاواوہ لە گەل شارستانى "سەحنە" سنوورى ھاوبەشى ھەيە.

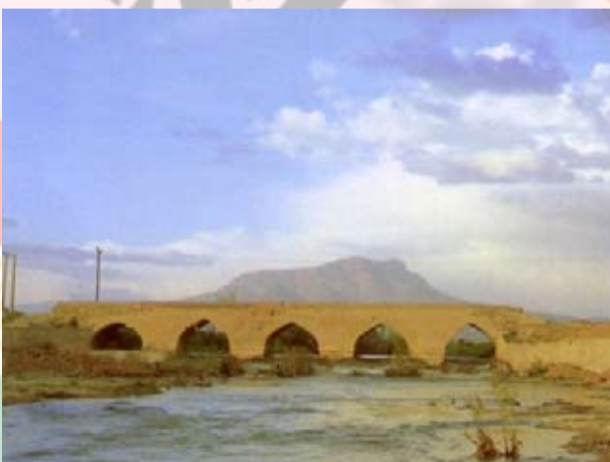
رووبەرى جوغرافيايى شارستانى كەنگاوەر ۸۴۵ كيلوميتري چوارگوشەيە

چۆمى گەورەى "سەراوى كەنگاوەر" و چۆمى "خوڕەم رۆ" بوونەتە ھۆى ئەوہى كە ئەم ناوچەيە لە بارى كشتوكال و باخدارييەوہ وەك ناوچەيەكى دەولەمەندى كوردستان بيتە ئەژمار، كە سالانە بە ريزەيەكى زۆر گەنم، جو، گەنمەشامى "گولەدان"، چەوہندەر، سيو، تری، ھەرمى، كۆخ و قەيسى و ... لە زەوييە كشتوكالبيەكان و باخەكانى ئەم ناوچەيە بەرھەم دەھينریت.

ھەمەوى لە كتيبى "مؤعجەم البەلەدان" لە سالى ۶۲۳ كۆچى مانگى كەنگاوەر بە "كەنگەوہر" ناو دەبات، و ميژووناس و جوغرافيناسە عەرەبەكانيش كەنگاوەر

كە نزيك بە ۵/۳ دەرسەدى رووبەرى پاريزگای كرماشانى لە خو گرتوہ. شارستانى كەنگاوەر پيک ھاتوہ لە بەخشى مەرکەزى "كەنگاوەر" و پينج گەورە ديى (دەستان)ى "فەش"، "گەودين"، "خەزەل"، "قەزوينە" و "كرماجان". بە پيى ئامارەكان ئەم شارستانە زياتر لە ۸۱۰۰۰ كەس ھەشيمەتى ھەيە. خەلكى ئەم ناوچەيە بە دوو زاراوہى "لەكى" و "كەلھورى" قسە دەكەن. زياتر لە ۹۰ دەرسەدى خەلكى ئەم شارستانە موسلمانى شيعە مەزھەبن و ۱۰ دەرسەدەكەى ديكەش يارسان و ئەرمەنى و جوولەكەن.

ھەرودھا بوونی چەندین ئاسەوارى كۆن و ميژوويى و شوينەوارى سروشتى جوانى وەك: مەعبەدى ئاناھيتا، گەودين تەپە، پردى كووچە، ھەمامى ميژوويى تەوہكول، سەراوى كەنگاوەر، سەراوى كۆترلانە، سەراوى فەش و سەراو ماران و ... بوونەتە ھۆى ئەوہى كە شارستانى كەنگاوەر وەك ناوچەيەكى تووريسيستى كوردستان بيتە ئەژمار كە سالانە خەلكانىكى زۆر رووى تيدەكەن.

شارى كەنگاوەر ۱۵۰۰ ميتر لە دەريا بەرزترە و ئاووھەوايەكى ساردو كوئستانى ھەيە. ميژووى نيشتەجى بوونی مروّف بە پيى ئەو

بە "قصرالصوص" ناو دەبەن. چەندین كيوى بەرزى وەك: كيوى "سەرتەخت"، كيوى "سى سەنگە" و كيوى "ئەمرۆلە" لەم ناوچەيە

ئا: كانى وايان

وینده نه قاشیبه گانتان له دنیای منالان دا

هومام و هوار مه حه ممه دی

دنیا عه بدو تلامه حمود

نه دیب صالحی

بریا، مهران، موبینا، روخوش

مهران صالحی

مجه ممه دسابق صالحی

رووخوش صالحی

سووه یلا صالحی

فریوا فهدین نه سپه ندار

ریباز ره حیمیان

فهدیده نه سپه ندار

بیخال عه لی پوور

بیره وهر زاهیر

کارزان حه سه نیوور

کاروان حه سه نیوور

فهدین نه سپه ندار

هومام مجه ممه دی

هاوار مجه ممه دی